

HODNOCENÍ VÝNOSU, SLADOVNICKÉ KVALITY ZRNA JEČMENE, SLADU A PRODUKCE PIVA PO DIFERENCOVANÉM HNOJENÍ DUSÍKEM A SÍROU

Luděk HRIVNA¹⁾, Luděk HOMOLA¹⁾, Iva BUREŠOVÁ²⁾

¹⁾ Mendelova univerzita v Brně; ²⁾ Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Úvod

Hnojení sírou může do jisté míry ovlivnit i kvalitu zrna ječmene [1]. Ke změnám kvality dochází již tím, že aplikace S - hnojiv vede ke zvýšení výnosu zrna [2]. Pozdější aplikace S prováděná před metáním podporuje relativní snížení koncentrace dusíku v zrně ječmene [3]. Proto, aby byla zajištěna odpovídající kvalita produkce, doporučují [4] pro odlišné skupiny polních plodin různé dávky síry. Obilniny, v to zahrnujíc pšenici i sladovnický ječmen, by měly dostat dávku pro výnos 5 - 7 t.ha⁻¹ zrna na úrovni cca 20 - 40 kg S.ha⁻¹. Vlivem aplikace síry na výnos a kvalitu zrna ječmene se zabývali podrobněji [5]. U pěti z osmi pokusů prokázali zvýšení výnosů zrna v rozmezí 0,2 - 1,2 t.ha⁻¹ (4,7-22,5 %). Budoucí kvalitu zrna, jak uvádí [6],

poznáme již na základě chemického rozboru nezralých zrn. Je-li obsah S nad úroveň 0,23 % a poměr N:S pod hodnotou 8, můžeme očekávat vysokou a sladařsky kvalitní sklizeň. Síra se v ječném zrně vyskytuje převážně ve formě volných sírných aminokyselin. Za určitých podmínek mohou v průběhu sladování vznikat z těchto látek sloučeniny ovlivňující nepříznivě sensorickou kvalitu piva. Patří k nim např. dimethylsulfid (DMS) a jeho prekursor S-methyl-L-methionin (SMM), které se tvoří při klíčení [7]. SMM se působením zvýšených teplot při hvozdnění a v průběhu varního procesu rozkládá za vzniku DMS. Tato látka v koncentracích již okolo 35 - 40 μg.l⁻¹ může být v pivu sensoricky nepříznivá [8].

Materiál a metody

Tento pokus navazuje na předcházející článek na straně 15 - *Vliv hnojení dusíkem a sírou na dynamiku růstu...*. Z pokusu 1 byly odebrány z jednotlivých variant vzorky zrna ječmene. U vzorků byla stanovena objemová hmotnost (obilní měřič), podíly přepadu zrna nad sítem 2,8 a 2,5 mm (Steineckerovo proséadlo), obsah N-látek (dle Kjeldahla) a škrobu (dle Ewerse). U vybraných vyříděných vzorků zrna ječmene byly

provedeny mikroskladovací zkoušky dle metodiky EBC a stanoveny parametry sladu včetně ukazatelů sladovnické jakosti. Na základě stanoveného výnosu sladařsky využitelného zrna, vyhodnocení obsahu extraktivních látek a stanovení dosažitelného stupně prokvašení byla vypočtena teoretická produkce 10° piva z jednotky plochy.

Výsledky

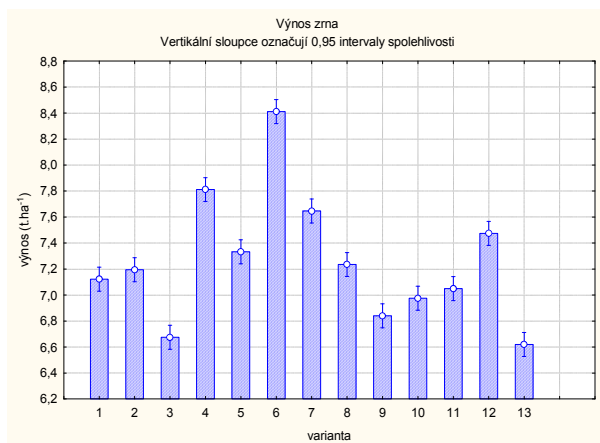
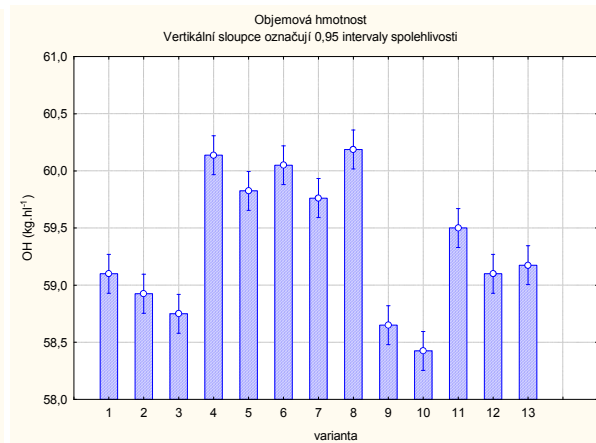
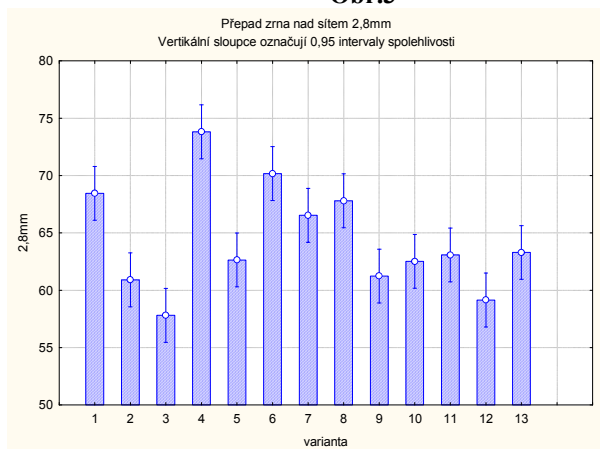
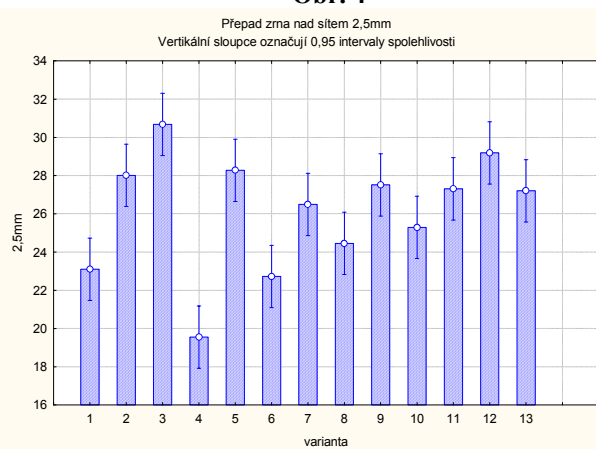
Nejvyšší výnos zrna byl stanoven po aplikaci nižší dávky hnojiva DASA (var.6), nejnižší výnos byl zaznamenán po aplikaci hnojiva LAV 27 (N2) s vyšší dávkou elementární síry (var. 13). Z výnosových výsledků je zřejmé, že aplikace vyšší dávky dusíku (50 kg N.ha⁻¹) působila na výnos zrna spíše depresivně, naopak nižší dávka N (30 kg N.ha⁻¹) výnos oproti kontrole s výjimkou var. 10 zvyšovala (obr.1). Svou roli zde zřejmě sehrál vysoký obsah N_{min} v půdě (tab.1) před založením pokusu a také vysoký obsah lehce hydrolyzovatelného dusíku, pro jehož mineralizaci byly velmi dobré podmínky. Tento stav se odrazil v tom, že i rost-

liny ječmene na kontrolní variantě deficitem dusíku během vegetace netrpěly. Objemová hmotnost zrna byla u všech variant nízká (Obr. 2). Přepad zrna nad sítem 2,8 mm byl nejvyšší po aplikaci nižší dávky N v síranu amonném (var. 4). Použití hnojiv obecně ale podíl této velikostní frakce zrna spíše snižovalo (Obr. 3). Vyšší dávka dusíku se s výjimkou variant s aplikací elementární síry (var. 10-13) opět projevila nepříznivě. To se pak odrazilo v přepadu zrna nad sítem 2,5 mm (Obr. 4). Nejvyšší podíl plných zrn byl stanoven u var. 4,6 a 7 (obr. 5).

Tab.1 Obsah N_{min} (mg N.kg⁻¹) a lehce hydrolyz. N (kg.ha⁻¹) před založením pokusu

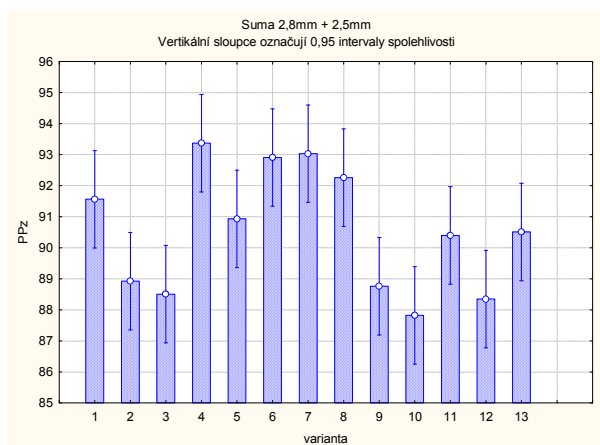
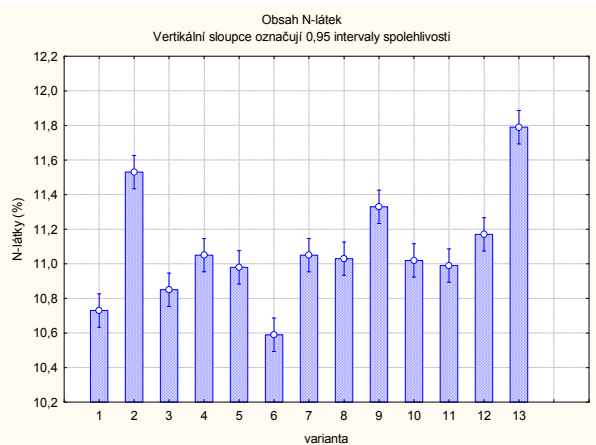
Profil	N-NH ₄	N-NO ₃	N _{min}	N-min _{LH}	N _{LH}
0-30 cm	1,583	27,097	28,680	72,6	327
30-60 cm	0,833	15,338	16,171	48,1	217

Poznámka: N_{min}, N_{minLH} - mg.kg⁻¹ zeminy, N_{LH} - lehce hydrolyz. N (kg N.ha⁻¹).

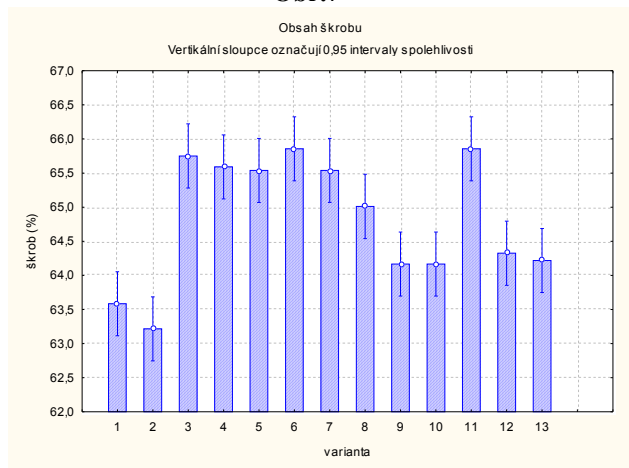
Obr.1**Obr. 2****Obr.3****Obr. 4**

Obsah N-látek v zrna ječmene byl nevyrovnaný a ne vždy platilo, že s růstem dávky N-hnojiva roste i obsah dusíku v zrna ječmene. Negativně se zde projevovalo zřejmě i polehnutí porostu (Obr. 6). Za pozitivní můžeme považovat i to, že aplikace hnojiv přispěla k vyššímu obsahu škrobu v zrna ječmene (obr. 7).

Výhodná byla v daném ročníku aplikace nižší dávky dusíku se současnou aplikací síry (viz var. 4,6,8). Samotná vyšší dávka N bez síry (var. 3), pak rovněž pozitivně obsah škrobu v zrna ječmene ovlivnila. I přesto, že porost byl polehlý, obsah dusíkatých látek se pohyboval v přijatelném rozmezí 10,7-11,8%.

Obr.5**Obr.6**

Obr.7

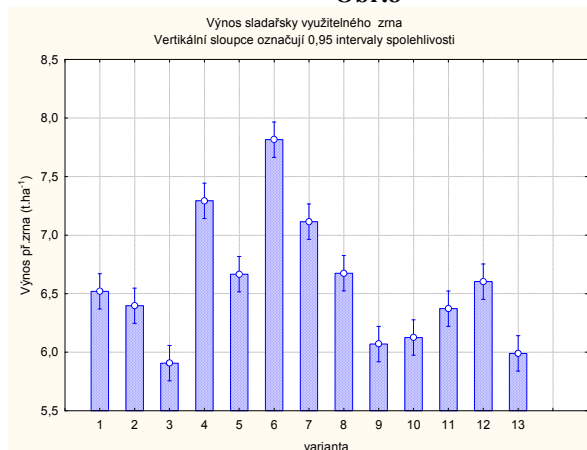
Ječné zrnko z jednotlivých variant bylo podrobeno mikroskladování. Během máčení přijímalo nejrychleji vodu zrnko z variant hnojených pouze dusíkem. Apli-

kace síry se zde neprojevila. I konečný stupeň domočení zrna byl nejvyšší u dusíkatých variant (tab. 2). Nejvyšší extraktivnost mělo zrnko z var. 4, tj. tam kde byl aplikován v rámci časného přihnojení síran amonný. Podobně se projevila i aplikace hnojiva DASA (var. 6) a ledku s elementární sírou (var.13). U většiny variant se sírou byl stanoven i vyšší relativní extrakt a dosažitelný stupeň prokvašení než u kontrolní varianty. Nejvyšší kvalitu (USJ=6) vykazovalo zrnko u var.4, tj. po aplikaci síranu amonného při vzcházení porostu. Na základě výsledků třídění zrna a mikroskladování byla následně vypočtena produkce sladařsky využitelného zrna, extraktu a 10° piva z hektaru. Výsledky prezentují obr. 8-10. Nejvyšší produkce sladařsky využitelného zrna, sladu i piva z jednotky plochy byla stanovena u var. 6, tj. po aplikaci hnojiva DASA. Obecně platilo, že vyšší dávka dusíku produkci piva ovlivnila ve většině případů v daném ročníku negativně.

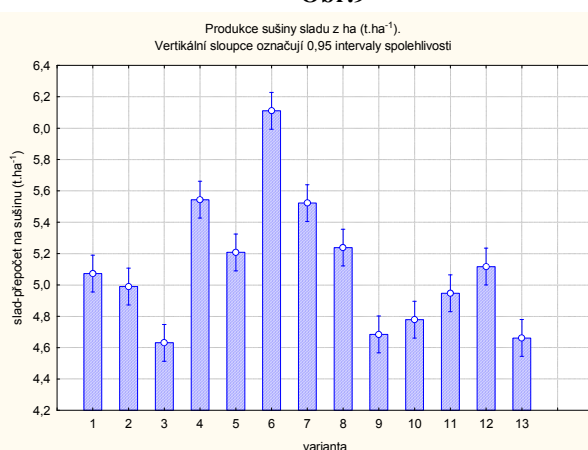
Tab.2 Výsledky mikroskladovacích zkoušek

zrno	jedn.	varianta												
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Objemová hmotnost	kg	62,6	62,4	62,2	63,1	61,9	62,6	61,6	63,0	62,7	62,8	63,7	62,0	62,5
Klíčivost H2O2 72h	%	96,8	96,3	95,8	96,8	95,0	96,3	95,8	96,0	94,8	96,8	97,5	96,0	96,3
Obsah vláhy v ječmeni	%	10,5	10,6	10,6	10,4	10,8	10,8	10,4	10,5	10,4	10,5	10,5	10,5	10,4
Obsah škrobu v ječmeni	%	66,2	65,8	65,3	66,1	66,1	65,7	66,1	64,7	64,1	65,4	65,5	66,9	65,3
Obsah bílkovin v ječmeni	%	11,7	12,0	12,2	11,7	11,1	11,6	11,2	11,5	11,9	11,8	11,4	11,4	12,0
Obsah vody po 1. Namočení	%	34,5	39,7	45,0	33,9	34,6	34,2	34,2	34,5	35,4	34,9	34,4	34,3	35,0
Obsah vody po 2. Namočení	%	42,6	43,0	43,4	42,2	42,8	42,5	42,8	42,8	43,5	43,3	42,8	43,3	43,3
Obsah vody po 3. Namočení	%	45,2	45,9	46,7	46,4	45,1	45,1	45,2	45,1	45,0	45,1	45,1	45,1	45,1
Stupeň domočení	%	45,0	45,8	46,5	45,0	45,0	45,0	45,0	45,0	45,0	45,0	45,0	45,0	45,0
Sladovací výtěžek	%	91,1	91,4	91,6	89,1	91,3	91,4	90,8	91,7	90,3	91,1	90,8	90,7	91,0
Ztráty v kořínkách	%	4,3	4,3	4,2	5,5	4,1	4,3	4,3	3,7	4,7	4,2	4,5	4,5	4,3
Ztráty prodáváním	%	4,7	4,5	4,2	5,4	4,6	4,3	4,9	4,6	5,0	4,7	4,7	4,8	4,7
slad														
varianta		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Obsah vody ve sladu		4,2	4,3	4,4	4,5	4,4	4,3	4,3	4,3	4,5	4,3	4,4	4,1	4,4
Stékání		čirá	čirá	čirá	čirá	čirá	čirá	čirá	čirá	čirá	čirá	čirá	čirá	čirá
Zákal NEF 15°	j.EBC	1,27	1,1	0,96	1,40	1,47	1,49	1,34	0,99	1,42	1,26	0,93	1,08	1,03
Zákal NEF 90°	j.EBC	1,17	1,0	0,90	1,14	1,24	1,24	1,11	0,92	1,20	1,06	0,86	0,99	1,06
Extrakt v moučce	%	82,4	82,3	82,1	82,8	82,0	82,5	82,1	82,3	82,6	81,9	82,2	81,8	82,6
Relativní extrakt 45°C	%	44,0	43,2	42,3	47,5	42,8	44,0	44,8	44,4	44,5	44,8	44,3	44,7	43,5
Stupeň prokvašení	%	81,1	81,3	81,4	81,7	80,3	81,4	81,4	82,0	81,1	80,8	81,7	81,5	81,3
Diastatická mohutnost	j.WK	351	365,5	380	455	425	399	365	351	340	376	382	355	388
Obsah bílkovin ve sladu	%	10,8	11,2	11,5	11,2	10,7	11,0	10,5	11,1	11,1	10,9	10,9	10,8	11,6
Rozpustný dusík	mg/100mg	91	92,0	93	100	89	91	92	94	95	96	94	96	93
Kolbachovo číslo		47,3	46,3	45,3	50,4	47,0	46,4	49,1	47,3	48,1	49,4	48,5	49,4	44,8
Friabilita	%	77,9	77,9	77,8	86,1	76,9	75,7	79,7	75,2	77,6	73,7	77,9	76,1	74,2
Betaglukany	mg/l	581	580,0	579	292	554	552	536	486	440	534	560	509	618
Hodnocení USJ		4,9	4,7	4,5	6,0	4,2	5,1	4,6	4,9	5,1	4,0	4,7	3,9	5,1

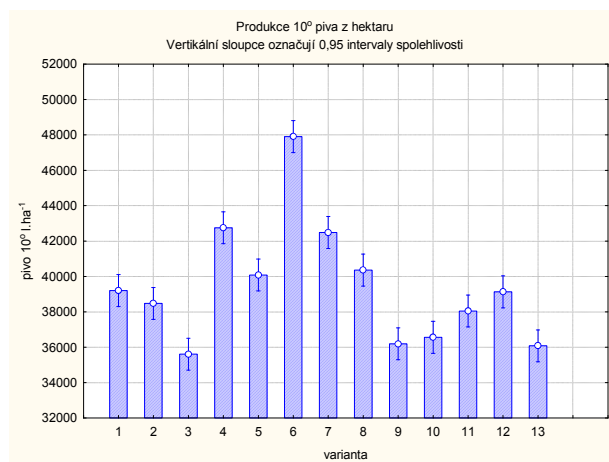
Obr.8

Obr.9

Obr.10

Závěr

Výsledky pokusu byly do značné míry negativně ovlivněny průběhem povětrnosti během dozrávání porostu. Vyšší dávky dusíku (50kg N.ha⁻¹) působily na výnos zrna spíše depresivně. Zrno mělo nízkou objemovou hmotnost. Přepad zrna nad sítem 2,8mm byl nejvyšší po aplikaci nižší dávky N v síranu amonném. Nejvyšší podíl plných zrn byl stanoven u var. 4, 6 a 7, tyto vari-

anty vykazovaly také vysoký obsah škrobu v zrně. Během máčení přijímalo nejrychleji vodu zrno z variant hnojených pouze dusíkem. Aplikace síry se zde neprojevila. Nejvyšší produkce sladařsky využitelného zrna, sladu i piva z jednotky plochy byla stanovena u var. 6, tj. po aplikaci hnojiva DASA.

Použitá literatura

1. Hřivna, L., Ryant P., Prokeš, P. (2007): Vliv hnojení ječmene dusíkem a sírou na výnos a technologické parametry zrna a sladu. *Agrochémia*. 3/2007: 7-13
2. Tandon H.L.S., Messick, D.L. (2002): Practical sulphur guide. The Sulphur Institute, Washington, DC.
3. McGrath, S.P., Zhao, F.J., Blake-Kalff, M.M.A. (2002): Crop quality effects of sulphur and nitrogen. HGCA conference 2002: Agronomic intelligence: the basis for profitable production: 12.1-12.12
4. Tandon H.L.S., Messick, D.L. (2002): Practical sulphur guide. The Sulphur Institute, Washington, DC.
5. Zhao F.J., Fortune, S., Barbosa V.L. et al. (2006) : Effects of sulphur on yield and malting quality of barley. *Journ. of Cereal Sci.* 43, (3): 369-377
6. Potarzycki, J., Grzebysz, W. (2007): Effect of phosphoric fertilizers as a source of sulphur on malt barley total and technological grain yields. *Plant Soil Environ.*, 53, 2007 (9): 395-402
7. Narziss, L., Mienader, H., Bourjan, T. (1979): Der Einfluß von Parameter der Maltz und Würzeherstellung auf den Gehalt an Dimethylsulfid und dessen Verläufer. *Brauwissenschaft*. 32: 62-69
8. Basařová, G., Šavel, J., Basař, P., Lejsek, T. (2010): Pivovarství, teorie a praxe výroby piva. Vydavatelství VŠCHT Praha: 863 s.

Kontaktní adresa

Dr. Ing. Luděk Hřivna, Mendelova univerzita v Brně, Ústav technologie potravin, Zemědělská 1, 613 00 Brno.
Tel. 5 45133196, 602 759968, e-mail: hrivna@mendelu.cz

Príspevek vznikl jako výstup projektu MŠMT s názvem
„Výzkumné centrum pro studium obsahových látek ječmene a chmele“ č. 1M0570.